

IX.

A nemzetiség kérdése megoldásának két rendszere.

Ha valamely kérdés hosszabb ideig szőnyegen van: a megoldási javaslatok nem hiányzanak s néha éppen ezeknek száma az, miben bizonyos kérdéseknek legnagyobb nehézsége fekszik, részint azért, mert, mint más esetekben, úgy itt a csomó minden nem sikerült megoldási kísérlet után mindig bonyolodottabbá válik, részint mert az eszközök feletti vitatkozás, főképp a politikában a czélt néha egészen háttérbe szorítja s így azok, kik arra nézve megegyeznek, mert nézeteik az eszközökre nézve eltérnek, mint ellenségek állnak szemközt. – Ezt látjuk a nemzetiségi kérdésnél is. Nincsen tárgy, melylyel, főképp nálunk, az utolsó években annyian foglalkoztak. Minden lipcsei kathalogus több röpiratot soroz el, mely ez égető kérdéssel foglalkozik. Vannak hirlapok s folyóiratok, melyek különösen e kérdés tisztázását tűzték ki feladásul s a megoldásoknak egész sorozatát számolhatjuk el, melyek csak annyiban hasonlítanak egymáshoz hogy mindannyian azok által, kik velök fellépnek csalhatlanoknak, a közönség által elfogadhatlanoknak tartatnak.

Nem szándékom az egyes javaslatok taglalásába bocsátkozni. Egyben mindazok, kiknek a nemzetiségi kérdés megoldása szivökön fekszik, megegyeznek s ez azon meggyőződés, hogy e kérdés korunkban csak az egyenlőség alapján oldathatik meg, s hogy azon elvek alkalmazásában, melyek szerint azt megkísértjük, nem tehetünk kivételeket.

De bár mi nagy azon indítványoknak száma, melyek e kérdés megoldására tétettek, mind ezek két rendszer alá sorozhatók.

Az első azoké, kik a nemzetiségi kérdést csak úgy tartják megoldhatónak: ha minden egyes nemzetiségnek jogköre a törvényben szabatosan meghatározatik.

A másik azoké, kik a nemzetiségi kérdés megoldását attól várják, hogy a haza minden polgárainak egyéni szabadsága, valamint másban, úgy nyelvök és nemzetiségök tekintetében teljesen biztosítsák, vagy más szavakkal hogy a kör, melyben az egyes nemzetiség mozoghat ne a törvény által határozassék meg, hanem az egyéneknek szabad akaratától függjön.

Az első rendszer követői szétágaznak nézeteikben, a mennyiben azt kívánják, hogy a törvény minden a hazában létező nemzetiségeknek, vagy (a practikai nehézségek tekintetéből) csak a nagyobbaknak, különös jogkörét határozza meg; és a mennyiben az egyes nemzetiségek állására nézve a legtökéletesebb egyenlőséget, vagy egyesek számára kiváltságokat követelnek.

A második rendszer barátai azon kör felett vitatkoznak, melyben a nemzetiségi kérdések eldöntése az egyéni szabadságra bízható, s mely, mint némelyek

vélik csak a községre – mások szerint közéletünk s igazgatásunk minden ágaira kiterjesztendő.

Az elv alkalmazására nézve létező véleménykülönbségek az elv helyességét azonban épen úgy nem változtathatják meg, mint annak következéseit; mint-hogy ha egy bizonyos elv egyszer elfogadtatott annak alkalmazását kijelölt határok közé szorítani – legalább addig, míg alkotmányosságunkhoz ragaszkodunk – nem áll senkinek hatalmában.

Mit egyes nemzetiségnek, mint természetes jogkörét, megadtunk, azt a többiektől nem tagadhatjuk meg; s ha elvként felállítottuk, hogy a nemzetiségi kérdéseknek elhatározása egy bizonyos körben az egyes polgárok szabad-akarától függ: az elv alkalmaztatni fog más körökben is. Minden, mit ennek akadályoztatására tennénk csak a küzdelmet hosszabbíthatja meg; de akár akarjuk, akár nem, bármily irányban, de haladni fogunk mindig, az egyenlőségig, mely 1789 óta minden politikai mozgalomnak irányt ad, melyet 1848-ban, mint alkotmányunk alapelvét, fogadtunk el, s mely valamint az egyes osztályok kiváltságait megszünteté: úgy meg fogja szüntetni az egyes nemzetiségeknek csak a törvényen alapuló előjogait is s napjainkban valamint az egyének, úgy nemzetiségek között kölcsönös állásuk szabályozásának egyedül alkalmazható mértéke.

Mielőtt e két rendszert összehasonlítva, irántuk saját nézeteimet elmondom, még néhány észrevételt kell előre bocsátanom, mely azon álláspont tüzetes kijelölésére szükséges, melyet jelen iratomban e kérdés tárgyalásánál eddig követtem s ezentúl is követni akarok.

1-ször: nem egy általános fontosságú politikai kérdésnek tudományos tárgyalását tűztem ki feladásomul. – Anglia- vagy Franciaországban ez helyén lehetne; nálunk a nemzetiségi kérdés nem a tudomány, hanem a practicus élet köréhez tartozik, s e kérdés practicus megoldása, melytől jövőnk függ, csak úgy lehetséges, ha azon állapotokat, melyekben az ország különböző nemzetiségei egyenként s egymáshoz tetteleg állanak, tekintetbe vesszük.

2-szor: nagy s általános azon befolyás, melyet a nemzetiségi kérdés hazánkban gyakorol, s megengedem, hogy hontársaink egy részénél nemzetiségi érdekeik a jelen pillanatban minden másokat háttérbe szorítanak. De bármily nagy s általános legyen a zaj, melylyel a nemzetiségi érdekek kielégítése követeltetik, nagyon téved, ki azt hiszi, hogy mihelyt ezek kielégittettek minden bajainkon segítve lesz. A nemzetiségi kérdés a jelen pillanatban a legfontosabb, legégetőbb talán: de nem az egyedüli; s kétségtelen, hogy annak megoldásától megnyugvást csak úgy várhatunk: ha ez más nem kevésbé fontos és életbevágó érdekek sértése nélkül sikerül, azaz ha oly megoldást találhatunk, mely jól rendezett közigazgatással, az egyes polgárok anyagi jólétének ezen feltételével s egyéni s polgári szabadságukkal, melytől meglegedésök függ – ellenében nem áll. –

3-szor: A főfeladás, melyet e kérdés megoldásánál soha szemünk elől veszítenünk nem szabad, hazánk különböző nyelven szóló polgártársainak megnyugtató s kívánataiknak a lehetőségig teljesítése. Midőn azonban e feladás megoldásán dolgozunk, nem szabad megfeledkeznünk azon összekötetésről sem, mely századunkban Europa minden országai között

létezik, s melynél fogva a nemzetiségi kérdés megoldásánál hazánkban követett irány ép úgy befolyást fog gyakorolni mindazon országokra, hol e kérdés nagyobb vagy kisebb mértékben fölmerült: mint más részről bizonyos, hogy hazánkban is e kérdésnek csak oly megoldása lehetséges, mely az iránynyal, melyet Europa népei kifejlődésökben követnek, ellentétben nem áll.

Ezeket szemünk előtt tartva, fordítsuk most figyelmünket azon két rendszerre, mely a nemzetiségi kérdés megoldására ajánlatik s lássuk:

1-szor: mennyiben alkalmazhatók azok hazánk sajátos helyzetében?

2-szor: mik lennének e két rendszer alkalmazásának következtései a politikai s egyéni szabadságra, az egyesek anyagi jólétére, s a különböző nemzetiségek kifejlődésére? – Végre

3-szor: e két rendszer között melyik fér össze azon iránynyal, melyet Europa népei kifejlődésökben jelenleg követnek, s mily következtéseket idézne elő a nemzetiségi kérdés megoldására más országokban, ha hazánkban az egyik vagy másik rendszert követjük?